

ЛІТЕРАТУРА

1. Сбруєва А. А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англосовітських країн в контексті глобалізації (90-ті рр. XX – початок XXI ст.): монографія / А. А. Сбруєва. – Суми: Козацький вал, 2004. – 500 с.
2. Bullock A., Thomas H. Schools at the Centre: a Study of Decentralization. – London: Routledge, 1997. – 237 p.
3. Caldwell B. J., Spinks J. The Self-managing School. – London: The Falmer Press, 1988. – 278 p.
4. Creese M. OFSTED on Governance: a View from the Bridge? // School Leadership & Management. – May 99, Vol. 19, Issue 2, 1999.
5. David J. L. The Who, What and Why of Site-based Management // Education Leadership. – 1996. – Vol. 53, № 4. – P. 4–9.
6. Education Reform in the UK. – The British Council, 1998.
7. Leithwood K., Menzies T. Forms and Effects of School-based Management: a Review // Educational Policy. – 1998. – Vol. 12. № 3. – P. 325–346.
8. Malen B., Ogawa R.T., Kranz J. Site-based Management: Unfulfilled Promises // The School Administrator. – 1990. – Vol. 47, № 2. – P. 30–59.
9. Mojkowski C., Fleming D. School-site Management: Concepts and Approaches. – Andover, MA (USA): The Regional Laboratory for Educational Improvement of the Northeast and Islands, 1988. – 56 p.
10. Momii K. School-based Management theory and the decentralization of educational Governance in Quebec. – Montreal: Ed-Lex, Faculty of Law, McGill University, 2001. – 15 p.
11. Murphy J., Beck L. G. School-based Management as School Reform: Taking Stock. – Thousand Oaks, CA: Corwin Press, 1995 – 232 p.
12. Newmann F. M. School-wide Professional Community. Issues in Restructuring Schools. Issue Report № 6. – Madison: Center of Organization and Restructuring of Schools, Spring 1994. – 15 p.
13. Phillips L. Expectations for School-based Management. – Edmonton: University of Alberta, 1997. – 15 p.
14. Stoll L., Fink D. Changing Our Schools. – Buckingham: Open University Press, 1996.
15. Wohlstetter P., Mohrman S. A. School Based Management: Promise and Process. – New Brunswick: Consortium for Policy Research in Education, Rutgers University, 1994 – 25 p.

УДК 371.132

І. І. ЯНКОВИЧ

**ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У
ПЕДАГОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛЬЩІ ДО
ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ (1945–2012 РОКИ)**

Обґрунтовано й визначено періодизацію розвитку підготовки майбутніх учителів у педагогічних вищих навчальних закладах (ВНЗ) Польщі до виховної роботи з учнями в другій половині XX – на початку XXI ст. Встановлено критерії для визначення періодів: зміна освітньо-виховної концепції держави та суспільно-політичних чинників, що впливають на її розроблення; вплив реформ вищої педагогічної й загальної освіти, законодавчих актів на підходи щодо виховання; розвиток освітніх технологій у ВНЗ. Виокремлено три періоди: 1945–1989 рр. – тоталітарно-уніфікаційний; 1990–1999 рр. – демократично-пошуковий; 2000–2012 рр. – технологічно-інтеграційний; визначено їх провідні тенденції. З'ясовано можливості реалізації позитивного історичного досвіду й перспективи вдосконалення підготовки вчителів до виховної роботи з учнями.

Ключові слова: *періодизація, виховна робота з учнями, підготовка майбутніх учителів у Польщі.*

І. І. ЯНКОВИЧ

**ПЕРІОДИЗАЦІЯ РАЗВИТИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В
ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ПОЛЬШИ К
ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ С УЧЕНИКАМИ (1945–2012 ГОДЫ)**

Обоснована періодизація розвитку підготовки будучих учителів в педагогічних вузах Польщі к воспитательной работе с учащимися во второй половине XX – в начале XXI веков. Установлены критерии для выделения периодов: изменение образовательно-воспитательной концепции государства и

общественно-политических факторов, влияющих на ее разработку; влияние реформ высшего педагогического и общего образования, законодательных актов на подходы по воспитанию; развитие образовательных технологий в вузах. Выделены три периода: 1945–1989 гг. – тоталитарно-унификационный; 1990–1999 гг. – демократически-поисковый; 2000–2012 гг. – технологически-интеграционный; определены их основные тенденции. Выявлены возможности реализации позитивного исторического опыта и перспективы совершенствования подготовки учителей к воспитательной работе с учащимися.

Ключевые слова: *периодизация, воспитательная работа с учащимися, подготовка будущих учителей в Польше.*

I. I. YANKOVYCH

PERIODIZATION OF DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS' TRAINING IN PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF POLAND TO EDUCATIONAL WORK WITH PUPILS (1945–2012)

Periodization of development of future teachers' training in pedagogical higher educational institutions of Poland to educational work with pupils in the late twentieth and early twenty first centuries has been grounded in the article. Changing of educational conception of the state and socio-political factors which have effect on its development; influence of reforms of higher pedagogical and general education, of legislative acts on the approaches concerning education; development of educational technologies in educational institutions have been determined as criteria to select periods. There have been distinguished three periods: 1945–1989 – totalitarian and unified; 1990–1999 – democratic and searching; 2000–2012 – technological and integration. The main tendencies of these periods have been found out. Possibilities of positive historical experience implementation and prospects of improvement of teachers' training to educational work with pupils have been cleared up.

Keywords: *periodization, educational work with pupils, future teachers' training in Poland.*

В останнє десятиріччя в Польщі посилюється увага до виховної функції загальноосвітніх навчальних закладів. З одного боку, це пояснюється поширенням девіантної поведінки серед учнів, зростанням залежності від психоактивних речовин (алкоголю, наркотиків, комп'ютерних ігор), а з іншого – суспільство прагне до виховання соціально активних громадян із добре розвинутими морально-патріотичними цінностями. Одним зі шляхів запобігання негативним явищам серед молоді та посилення зв'язку школи й суспільства є покращення підготовки майбутніх учителів. Доцільно не тільки впроваджувати ідеї сучасних учених, педагогів, громадських діячів щодо вдосконалення професійного вишколу вихователів, а й використовувати історичні здобутки. Тенденції, перспективи подальшої виховної роботи найдоцільніше простежити у періодизації професійного формування майбутніх педагогів.

Визначення основних етапів різних освітньо-виховних процесів є предметом численних наукових досліджень. Періодизацію розвитку вищої педагогічної освіти й науки, загальнопедагогічної підготовки вчителя, національної педагогічної думки обґрунтували О. Адаменко, Н. Дем'яненко, В. К. Майборода, О. Сухомлинська й ін. Українські вчені К. Біницька, А. Василюк, В. С. Майборода, І. Нестеренко визначили періоди становлення університетської освіти й науки та вищої педагогічної освіти в Польщі.

Так, В. С. Майборода виокремила два взаємопов'язані періоди розвитку університетської освіти і науки Польщі в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. : 1990–2000 рр. – пошуки нової оптимальної системи розвитку демократичних основ університетської освіти і науки в умовах створення засад ринкової економіки, що базується на принципах інтеграції, автономізації й масовізації вищої освіти в Польщі; 2000–2010 рр. – інтенсивний розвиток університетської освіти і науки Польщі в період глобалізації, що ґрунтується на принципах гуманізації і модернізації, відкритості та інтернаціоналізації, інтеграції й диверсифікації, професіоналізації та праксеологізації [4, с. 5]. Критеріями для обґрунтування періодизації дослідниця визначила соціально-економічні умови, особливості розвитку вищої школи як важливого соціального інституту, суб'єкти реалізації мети й завдань розвитку вищої університетської освіти і науки. Проте, з'ясовуючи тенденції виокремлених періодів, науковець не наголошує на виховних процесах, адже підготовка вчителя не є предметом її дослідження.

К. Біницька визначила три періоди в розвитку вищих педагогічних шкіл Польщі у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.: I період (1946–1955 рр.) – створення перших вищих педагогічних шкіл; II період (1956–1989 рр.) – інтенсивне удосконалення навчально-методичної, наукової та матеріальної бази закладів; III період (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.) – час активних трансформацій у діяльності вищих педагогічних шкіл [1, с. 167]. Визначаючи законодавчі акти та освітні реформи як критерій для виокремлення періодів, дослідниця не акцентує увагу на тих із них, які пропонують зміни в галузі виховання.

У системі формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності одним із найважливіших компонентів є зміст освіти. І. Нестеренко дослідила модернізацію змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції. Науковець визначила три етапи розвитку вказаної проблематики: I етап – пошуковий (1990–1999 рр.); II етап – компетентнісно-стандартизаційний (2000–2008 рр.); III етап – адаптаційний (2009–2014 рр.), – а також з'ясувала їх провідні тенденції (європеїзація, полікультурність, інтернаціоналізація, інтердисциплінарність, центрованість на результатах навчання, гнучкість, ІКТ-зація, встановлення більш тісного зв'язку між змістом педагогічної та шкільної освіти тощо) [6, с. 6].

Отже, однією з особливостей модернізації змісту педагогічної освіти є орієнтація на зміст навчальних програм шкіл, що зумовлює актуальність дослідження змін загальноосвітнього шкільництва.

А. Василюк виокремила й охарактеризувала основні етапи реформування шкільної освіти Польщі в ХХ – на початку ХХІ ст., які детерміновано суспільно-політичними й соціально-економічними особливостями розвитку цієї країни: 1) міжвоєнний (1918–1939 рр.) – реформування шкільництва в умовах відновлення державності Польщі (Другої Речі Посполитої); 2) етап Другої світової війни (1939–1945 рр.) – стан шкільництва й підготовка проектів шкільної реформи в умовах підпілля; 3) розвиток шкільництва в умовах Польської Народної Республіки (1945–1989 рр.) з підетапами: сталінський (1948–1956 рр.); гомулківський (1956–1970 рр.); гереківський (1970–1980 рр.) і ярузельський (1981–1989 рр.); 4) реформування шкільної освіти в умовах Республіки Польща (Третьої Речі Посполитої) (1989–2009 рр.) [3, с. 13].

Польська дослідниця І. Шемпрух виявила провідні тенденції розвитку педагогічної освіти в Польщі у 1918–1999 рр., характерні для кожного історичного періоду розвитку системи педагогічної освіти, зокрема: I період (1918–1945 рр.) – пошук шляхів формування системи педагогічної освіти, яка б забезпечувала підготовку вчителів до реалізації виховного ідеалу, успішного виконання місії щодо нації і держави, активної участі в розвитку національної культури; II період (1945–1989 рр.) – централізований характер педагогічної освіти, підпорядкування її мети і завдань підготовці вчителя до утвердження ідеології соціалістичного суспільства, марксистсько-ленінської педагогіки, структурна перебудова системи педагогічної освіти; III період (90-ті роки ХХ ст.) – пошук таких моделей педагогічної освіти, які б дали можливість готувати творчого, самостійного, відкритого до співпраці вчителя, здатного вирішувати завдання підготовки молодих поляків до європейської інтеграції і водночас зберігати та розвивати національну культуру [9, с. 12].

Зауважимо, що дослідники не виокремлюють перехідного періоду розвитку польської освіти, який є в періодизації генезису української педагогічної думки О. Сухомлинської. Це можна пояснити відсутністю освітньо-правових документів, які регулювали підготовку фахівців-педагогів у той час.

Крім того, учені недостатньо уваги приділили питанням підготовки вчителів у Польщі до виховної роботи з учнями, хоча ця робота школи в сучасному польському суспільстві розглядається однією з найактуальніших і не поступається місцем навчальній.

У контексті підготовки майбутніх учителів до виховної роботи заслуговує на увагу періодизація діяльності університетських осередків культури в Польщі в другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст., обґрунтована О. Бондаренко. Дослідниця виокремила три такі періоди: 1) авторитарний (1944–1988 рр.), який характеризується нав'язуванням студентській спільноті комуністичної ідеології та мистецтва соцреалізму, зародженням студентської культури як феномена, що протистояв провладній культурній політиці; 2) реформаторський (1989–2003 рр.) – період перебудови, який розпочинається з моменту проголошення Республіки Польща і відрізняється відродженням національних культурних традицій, здійсненням

культурних реформ; 3) євроінтеграційний (з 2004 р.) – період членства в Європейському Союзі, особливістю якого є запровадження інноваційних підходів до культурної діяльності студентів згідно з тенденціями розвитку загальноєвропейського простору вищої освіти [2, с. 14].

У дослідженнях як польських, так і українських науковців ґрунтовно не висвітлено проблеми підготовки вчителів до виховної роботи з учнями та генезис цього процесу в другій половині ХХ – на початку ХІХ ст., що не дає змоги відстежити особливості та тенденції формування готовності майбутніх педагогів до виховання школярів.

Мета статті – виокремити та обґрунтувати основні періоди розвитку підготовки вчителів у ВНЗ Польщі до виховної роботи з учнями, визначити провідні тенденції професійного вишколу педагогів.

У «Словнику іншомовних слів» термін «періодизація» трактується як поділ процесів розвитку на основні періоди, що якісно відрізняються один від одного [7]. Виокремлення періодів необхідно здійснювати за певними критеріями.

Підготовка вчителів до виховання – це педагогічний процес, який реалізується в тісному взаємозв'язку з культурно-історичним і соціально-економічним життям суспільства. Отже, на формування готовності вчителів до виховної роботи впливають такі суспільно-політичні чинники: державний устрій, що нерідко визначає діяльність виховних інституцій; ідеологічна платформа, від якої залежить освітньо-виховна концепція держави. Ці чинники є одними з провідних факторів впливу на освітню галузь, особливо на педагогічні навчальні заклади, оскільки вчитель реалізовує важливу суспільну місію – виховання молодого покоління, майбутнього держави. Тому органи державної влади стають ініціаторами освітніх реформ.

Зважаючи на те, що на формування готовності вчителів до реалізації виховних функцій впливають суспільно-політичні чинники, освітні реформи і педагогічні інновації, найважливішими критеріями періодизації розвитку підготовки педагогічних працівників до виховання є такі: зміна освітньо-виховної концепції держави та ідеології країни, від якої залежить суть цієї концепції; зміна суспільно-політичних чинників, що впливають на освітньо-виховну концепцію держави; реформи вищої педагогічної й загальної освіти; законодавчі акти, які зумовлюють підходи щодо виховання; розвиток освітніх технологій у навчальних закладах.

Кардинальні зміни в польському суспільстві, що розпочалися в 1989 р., зокрема перехід від тоталітарного до демократичного устрою, започаткували новий етап у розвитку освітньої галузі, здійснення реформ загальноосвітньої та вищої школи і розділили два важливі періоди в підготовці майбутніх учителів. Саме такий період з 1945 р. до 1989 р. виокремлює І. Шемпрук [9, с. 12], досліджуючи розвиток педагогічної освіти у Польщі. 1989 р. став верхньою межею періоду (1956–1989 рр.) у періодизації розвитку польських вищих педагогічних шкіл К. Біницької [1, с. 167].

Виокремлений період доцільно назвати *тоталітарно-уніфікаційним* (1945–1989 рр.), оскільки в цей час існував тоталітарний режим і відбулася уніфікація навчальних планів, програм підготовки вчителів та виховання школярів. В умовах так званої соціалістичної Польщі від кінця 1950-х років завданнями вчителів було виховання ідейних, освічених і культурних громадян, патріотів Польської Народної Республіки, відданих справі побудови соціалізму і миру [12, с. 215].

Цей період є суперечливим щодо формування виховних цінностей. З одного боку, у покоління соціалістичної доби формувалися фанатична відданість ідеалам комунізму, атеїстичні переконання, а з іншого – спостерігалися і позитивні тенденції, зокрема розвиток загальнолюдських чеснот: чесності, порядності тощо. На жаль, часто подвійна мораль суспільства зводила проголошені цінності лише до декларування, на що вказує А. Василюк, спираючись на розвідки польського науковця Б. Суходольського: «Цілями соціалістичного виховання були підготовка дітей і молоді до активної участі у громадському та культурному житті, до безкорисного служіння власному народу та боротьби за справедливість і суспільний розвиток; пристосування молодого покоління до професійної роботи; забезпечення всебічного і гармонійного розвитку кожної дитини». Єдина ідеологія, яка домінувала в суспільстві і не була визнана більшістю населення, зумовлювала надмірну ідеологізацію навчання й виховання. Вихований на таких засадах майбутній педагог формував особистість учнів, позбавлену критичного мислення щодо сприйняття дійсності [3, с. 222].

Оскільки за доби соціалізму польська педагогіка як наука перетворилася переважно на пропаганду комуністичної ідеології, втратила з поля зору цілісну людину, опосередкувала і зцентралізувала її, у педагогічних ВНЗ була зуніфікована підготовка вчителів до виховної роботи з учнями. Як зазначає Я. Морітз, за таких умов, безперечно, було втрачено суб'єкт виховання, а сформована система діяла деморалізуюче на вчителів, знищуючи їхню автономність, самостійність, оперативність мислення і творчих дій [5, с. 13].

Нижньою межею другого періоду є 1990 р., коли були започатковані демократичні зміни в освіті Польщі, у результаті яких ВНЗ отримали автономію і більше можливостей для здійснення навчальної та наукової діяльності [10, с. 315]. У цьому ж році проведено реформу вищої освіти, яка сприяла відкриттю приватних ВНЗ. Педагогічна наука поступово почала розвиватися як персоналістична, предметом виховання стала особистість.

У 1999 р. Сейм Польщі прийняв закон про реформу середньої та вищої школи. Ним запроваджувалися зміни в системі освіти, а також щодо вдосконалення навчальних програм, опіки над дітьми, управління освітою та її фінансування, оцінювання учнів, підготовки вчителів. Проте виразно спостерігалася нестача виховних програм, тоді як у країні зростали серед молоді агресія, наркоманія, злочинність та інші негативні суспільні явища [10, с. 315]. Ще однією важливою подією, яка зумовила визначення верхньої межі періоду, є приєднання Польщі до Болонського процесу, що сприяло стрімкому поширенню в країні європейських виховних цінностей. Ці зміни повинні були сприяти пристосуванню особистості до потреб ринку праці як у Польщі, так і в державах ЄС.

Період, який тривав із 1990 р. до 1999 р., доцільно назвати *демократично-пошуковим*, оскільки йому властиві демократичні перетворення в суспільстві загалом та в освітній галузі зокрема, численні шкільні реформи (1991 р., 1993 р., 1996 р., 1999 р.). Проте зазначені процеси не завершилися створенням досконалої програми виховання учнів, оскільки серед молоді поширювалася залежність від алкоголю, наркотиків, збільшувалася кількість випадків агресії та злочинних проявів [10, с. 315].

Період із 2000 р. до 2012 р. можна назвати *технологічно-інтеграційним*, адже в цей час стрімко розвиваються новітні інформаційно-комунікаційні технології в навчальних закладах, у тому числі педагогічних. Крім того, поглиблюється тенденція спрямованості системи вищої освіти до вимог ринку праці, що створює необхідність запровадження змін до виховних процесів. Виховним ідеалом стає ініціативна, успішна, творча, енергійна особистість. Стосовно вищої педагогічної школи, то активно впроваджуються нові технології, методи, техніки, форми в підготовці майбутніх учителів. Також у цей час було оновлено «Карту вчителя» – один з основних документів, якими керується у своїй діяльності польський педагог. Головною тенденцією періоду є підготовка вчителя до виховання соціально активного учня, а провідним завданням школи – підготовка до участі в суспільному, економічному, культурному житті країни.

У технологічно-інтеграційному періоді доцільно виокремити два етапи: 2000–2004 рр. і 2005–2012 рр. Перший етап характеризується навчанням студентів на засадах Болонського процесу, використанням інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки вчителів до виховної роботи, розвитком студентського самоврядування та осередків культури як чинників виховання особистості майбутнього педагога. Тенденціями другого етапу є розвиток європейських виховних цінностей у загальноосвітніх навчальних закладах та підготовка вчителів до формування цих цінностей, поглиблення психолого-педагогічного вишколу майбутніх учителів у ВНЗ, розвиток виховних технологій у закладах освіти. Рубежем стало приєднання Польщі до ЄС у 2004 р., що сприяло подальшій інтеграції польської освіти з Європейським освітнім простором.

Верхня межа періоду пов'язана з розпорядженням міністра науки і вищого шкільництва від 17 січня 2012 р. щодо стандартів підготовки майбутнього вчителя. Відповідно до цього документа професійній підготовці було надано модульного характеру, змінилися підходи до опанування психолого-педагогічних дисциплін та організації педагогічної практики, підвищилася роль практичного вишколу тощо [13].

Оскільки Польща та Україна мають спільні історичні корені, подібне географічне положення, тривалі культурно-освітні зв'язки, то варто порівняти розвиток підготовки вчителів до виховної роботи і з'ясувати, чи виокремлені періоди співпадають з етапами генезису

педагогічної освіти в Україні. Необхідно зазначити, що виховні цінності у повоєнний період (друга половина ХХ ст.) були майже однаковими: виховання любові до братніх народів, ігнорування патріотичних почуттів, формування атеїстичних поглядів тощо. Домінували необґрунтоване возвеличення суспільного устрою, замовчування ідеологічних та економічних прорахунків, відсутність свободи совісті, волевиявлення, слова, прав людини та ін.

Кінець 1980-х років ознаменувався руйнуванням тоталітаризму і переходом до демократичного устрою. Цей період став переломним у розвитку обох держав. Україна в 1991 р. стала незалежною, а Польща двома роками раніше перейшла на демократичний шлях розвитку. Ці процеси зумовили численні освітні реформи. Обидві держави прагнули виховувати молоде покоління на засадах патріотизму, альтруїзму, соціальної активності тощо. Проте в Україні так і не вдалося на державному рівні створити виховну концепцію, яка була б визнана всіма виховними інституціями і дала реальні результати. На жаль, показники негативних явищ серед молоді не зменшилися, що спонукає до пошуку шляхів удосконалення виховання та підготовки майбутніх учителів до його реалізації з урахуванням політичних і соціальних чинників.

Як у Польщі, так і в Україні кінець ХХ ст. – це поширення новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, а у вищій педагогічній школі – масове використання інтерактивного, проектного навчання, упровадження нових методів та прийомів виховання. Отже, набуває актуальності спільна робота науковців обох держав щодо розроблення нових стратегій виховання, взаємного обміну позитивними ідеями і практичними здобутками. Надбаннями польської системи підготовки вчителів є опанування педагогічною діагностикою та терапевтичними навичками, оскільки вихователь у закладах освіти Польщі – ще й poradnik та опікун.

Отже, у розвитку підготовки вчителів у педагогічних ВНЗ Польщі другої половини ХХ – початку ХХІ ст. доцільно виокремити три періоди: 1) 1945–1989 рр. – тоталітарно-уніфікаційний; 2) 1990–1999 рр. – демократично-пошуковий; 3) 2000–2012 рр. – технологічно-інтеграційний.

Основними критеріями для визначення вказаних періодів є зміна освітньо-виховної концепції держави та ідеології країни, від якої залежить суть цієї концепції; зміна суспільно-політичних чинників, що впливають на освітньо-виховну концепцію держави; реформи вищої педагогічної й загальної освіти; законодавчі акти, які зумовлюють підходи щодо виховання; розвиток освітніх технологій у навчальних закладах тощо.

Провідні тенденції першого періоду – вплив тоталітарного режиму й комуністичної ідеології на виховання студентів педагогічних ВНЗ та їх відповідна підготовка до виховної роботи з учнями.

Другому періоду притаманні: зміна виховних пріоритетів та цінностей в умовах переходу до демократичного устрою; відкриття приватних педагогічних ВНЗ; пошуки ефективної системи загальноосвітньої та вищої педагогічної школи, а також виховної програми формування особистості; створення персоналістичної педагогіки, предметом вивчення якої є особистість.

У третьому періоді відбувалися: підготовка вчителя до виховання учнів відповідно до потреб демократичного європейського суспільства; прискорений розвиток у вищих педагогічних та загальноосвітніх навчальних закладах новітніх інформаційно-комунікаційних технологій; використання активних методів виховання, інноваційних форм і технік; акцентування ролі на виховній функції вчителя у зв'язку зі зростанням злочинності та негативних явищ в освітньому середовищі.

Незважаючи на прогресивні тенденції у підготовці майбутніх учителів до виховної роботи з учнями в другій половині ХХ – на початку ХІХ ст., зберігають актуальність проблеми виховання й розроблення виховних програм на державному рівні та їх реалізація у навчально-виховному процесі вищих педагогічних та загальноосвітніх навчальних закладів. Усуненню недоліків у формуванні готовності майбутніх учителів до професійної діяльності сприятимуть обмін досвідом між науковцями і педагогами зарубіжних держав та євроінтеграційні процеси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біницька К. М. Розвиток вищих педагогічних шкіл у Республіці Польща (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): [монографія] / К. М. Біницька. – Хмельницький: Видавець ФОП Цюпак А. А., 2013. – 239 с.

2. Бондаренко О. О. Організаційно-педагогічні засади діяльності університетських осередків культури в Польщі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. О. Бондаренко. – Суми, 2012. – 20 с.
3. Василюк А. В. Тенденції реформування шкільної освіти Польщі (XX – початок XIX ст.): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / А. В. Василюк. – К., 2011. – 462 с.
4. Майборода В. С. Розвиток університетської освіти та науки в Польщі (кінець XX – початок XXI століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / В. С. Майборода. – К., 2011. – 24 с.
5. Морітз Я. Система професійної підготовки вчителя і шляхи її оптимізації в умовах розвитку сучасної освіти Польщі: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 / Я. Морітз. – К., 2004. – 43 с.
6. Нестеренко І. Б. Модернізація змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / І. Б. Нестеренко. – Суми, 2014. – 20 с.
7. Словник іншомовних слів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jnsm.com.ua/ures/book/index.shtml>
8. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К.: А.П.Н., 2003. – 68 с.
9. Шемпрух І. Тенденції розвитку педагогічної освіти вчителів у Польщі (1918–1999 pp.): автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / І. Шемпрух. – К., 2001. – 43 с.
10. Draus J. Historia wyshowania. Wiek XIX i XX. T. 2 / Jan Draus, Ryszard Terlecki. – Kraków: Wydawnictwo WAM, WSFP „Ignatianum”, 2005. – 333 s.
11. Nowak M. Teorie i koncepcje wychowania / Marian Nowak. – Warszawa: Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, 2008. – 580 с.
12. Pęcherski M. Organizacja oświaty w Polsce w latach 1917–1969. Podstawowe akty prawne / M. Pęcherski, M. Świątek. – Warszawa, 1978. – 411 s.
13. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20120000131.

УДК 378.011.3 – 051(44) (043.3)

Т. Г. ХАРЧЕНКО

РОЗВИТОК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Проаналізовано особливості розвитку післядипломної педагогічної освіти у Франції в другій половині ХХ ст. Виявлено основні етапи цього процесу: від появи перших короткострокових і довгострокових стажувань для вчителів-практиків до організації таких форм професійної підготовки, як університетські конференції, національні семінари, літні університети тощо.

Ключові слова: Франція, післядипломна педагогічна освіта, етапи розвитку, вчитель, університет, університетський інститут з професійної підготовки вчителів.

Т. Г. ХАРЧЕНКО

РАЗВИТИЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВО ФРАНЦИИ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ ХХ СТОЛЕТИЯ

Проанализированы особенности развития последипломного педагогического образования во Франции во второй половине ХХ века. Вывявлены основные этапы этого процесса: от появления первых краткосрочных и долгосрочных стажировок для учителей-практиков до организации таких форм профессиональной подготовки, как университетские конференции, национальные семинары, летние университеты и др.

Ключевые слова: Франция, последипломное педагогическое образование, этапы развития, учитель, университетский институт по профессиональной подготовке учителей, университет.